

LÆGEFORENINGEN 2021

Fem forslag til at nedbringe børn og unges skadelige alkoholforbrug

LÆGEFORENINGEN

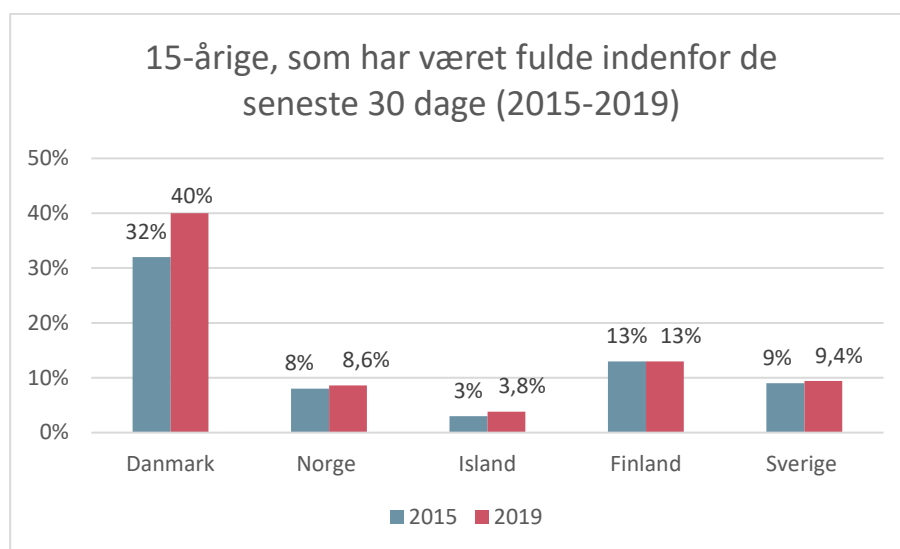

Sæt et tydeligt mål om at nedbringe børn og unges alkoholforbrug

Voksne danskere, ikke mindst forældre og politikere, har et særligt ansvar for at skabe rammer for børn og unges samvær, så de hverken er sundhedsskadelige eller grænseoverskridende. I dag fylder alkohol for meget i opbygningen af relationer og fællesskaber fx på ungdomsuddannelser. Der er et presserende behov for at udsætte debutalderen, nedsætte mængden og skabe en sundere og mere inkluderende kultur blandt børn og unge, hvor alkohol ikke er omdrejningspunktet.

I Danmark drikker unge sig gennemsnitligt fulde første gang, når de er 15 år gamle¹ – altså før de lovligt kan købe alkohol – og de drikker større mængder alkohol end alle andre europæiske unge². Og udviklingen går den forkerte vej. Fra 2015 til 2019 er andelen af 15-årige, som har været fulde indenfor den seneste måned, steget fra 32 til 40 pct. Til sammenligning er tallet mellem 4 og 13 pct. i de øvrige nordiske nabolande, jf. figur 1.

Figur 1. Kilde: Den europæiske rusmiddelundersøgelse (ESPAD) 2019. European Monitoring Centre for Drugs and Drug Addiction 2020

De mange genstande øger risikoen for ulykker. Der er en klar sammenhæng mellem unges risiko for at være involveret i en ulykke og deres alkoholforbrug³. Fra 2014 til 2018 er antallet af unge mellem 15-24 år, som kommer på hospitalet efter at have drukket alkohol, steget med 18 pct⁴. I gennemsnit dør et ungt menneske mellem 15-25 år hver måned på grund af alkohol⁵.

Unge alkoholforbrug stiger markant, når de forlader grundskolen og påbegynder en ungdomsuddannelse. På de gymnasiale uddannelser drikker 39 pct. af de unge drenge mere end 15 genstande om ugen⁶. Alkohol fylder meget i det sociale samvær på ungdomsuddannelserne, hvilket gør alkohol svært at vælge fra⁷. Godt halvdelen (54 %) af de 15-25-årige er blevet presset til at drikke mere,

selvom de har sagt nej tak og samme andel mener, at danske unge drikker for meget⁸. Et højt forbrug i ungdommen øger risikoen for alkoholafhængighed og alkoholrelaterede sygdomme senere i livet⁹.

Samtidig er der en social skævhed i konsekvenserne af unges druk. Unge, hvis forældre har en lang uddannelse og en høj indkomst, binge-drikker mest, dvs. drikker mere end fem genstande ved samme lejlighed. Men det er unge af forældre i de laveste socialgrupper, der oplever flest negative konsekvenser af alkoholen – fx voldsepisoder og fortrudt sex¹⁰.

Lægeforeningen anbefaler, at Folketinget fastsætter en national målsætning om at nedbringe danske børn og unges tårnhøje forbrug af alkohol i løbet af de næste fem år. I første omgang vil det være relevant at halvere andelen af 16-årige, der binge-drikker. Binge-drinking er særligt sundhedsskadeligt og øger risikoen for alkoholforgiftninger. Netop alkoholforgiftninger er særligt udbredt blandt de 15-17-årige¹¹.

Udviklingen i de unges alkoholforbrug bør følges tæt i de kommende år. En faglig referencegruppe i regi af Sundhedsstyrelsen bør operationalisere målsætningen om at reducere unges druk til et sæt relevante indikatorer. Gruppen bør løbende monitorere udviklingen, så det sikres, at målene indfries.

Lægeforeningens fem forslag til at nedbringe børn og unges skadelige alkoholforbrug

Nedenfor præsenteres fem konkrete initiativer, som kan indgå i en national handleplan om at nedbringe børn og unges forbrug af alkohol markant.

1. Hæv grænsen for salg af alle typer alkohol til 18 år

En høj aldersgrænse er et af de allermest effektive tiltag, der kan reducere unges alkoholforbrug¹². Eksempelvis blev andelen af 15-årige, der købte alkohol i butikker, knap halveret, da aldersgrænsen blev hævet fra 15 til 16 år i 2004¹³. Danmark er et af få EU-lande, hvor 16-årige kan købe alkohol, hvilket er den laveste aldersgrænse i EU.

Samtidig vil en 18-års-grænse støtte forældrene i at lave aftaler om alkohol med deres børn, da forældre bruger aldersgrænser som rettesnor. Et flertal af danskerne støtter da også, at aldersgrænsen hæves til 18 år¹⁴. Lægeforeningen mener, at aldersgrænsen for salg af alle typer alkohol bør hæves til 18 år.

2. Håndhæv forbuddet mod salg af alkohol til børn og unge

En løbende stikprøvekontrol i perioden 2017 – 2019 fra Alkohol & Samfund viser, at danske butikker i mere end seks ud af ti tilfælde ulovligt sælger alkohol til børn og unge¹⁵. Til trods for, at bøderammen for lovbrud for nyligt er blevet hævet, er det altså stort set risikofrit for butikkerne at bryde loven. Men det er svært at dokumentere lovbruddene. Sikkerhedsstyrelsen, som fører tilsyn med området, må nemlig ikke bruge 'mystery shoppers', dvs. unge mindreårige, som tester, om de kan købe alkohol i butikkerne. Sikkerhedsstyrelsen må kun observere butikkerne i et afgrænset tidsrum.

Det er ellers veldokumenteret, at en effektiv håndhævelse af alderskontrollen nedsætter børn og unges alkoholforbrug. WHO foreslår netop, at unge mindreårige løbende tester, om det er muligt at købe alkohol som en metode til at sikre, at aldersgrænserne overholdes¹⁶.

Derfor bør Folketinget skabe lovhjemmel til, at Sikkerhedsstyrelsen kan bruge unge "mystery shoppers" til at sikre, at den danske lovgivning bliver overholdt. Der bør samtidig tilføres de nødvendige ressourcer til løbende kontrol. Alternative metoder til at sikre, at danske butikker ikke ulovligt sælger alkohol til børn og unge, fx tekniske løsninger, kan også være relevante, så længe de effektivt understøtter, at lovgivningen overholdes.

3. Indfør minimumspriser – børn og unges forbrug er prisfølsomt

Fra 2001 til 2019 er alkohol blevet relativt billigere sammenlignet med andre varer. Særligt er spiritus faldet i pris¹⁷. Det er problematisk, fordi der er stærk evidens for, at prisen på alkohol påvirker forbruget og særligt det skadelige alkoholforbrug¹⁸.

I 2018 indførte Skotland minimumspriser i detailhandlen for at nedbringe det skadelige alkoholforbrug. Den første analyse viser, at det har medført et fald i det totale salg af alkohol på 4 pct. i løbet af det første år¹⁹.

Forbruget hos børn og unge er særlig følsomt over for prisstigninger²⁰. Derfor er minimumspriser på alkohol en målrettet og omkostningseffektiv vej til at reducere unges skadelige alkoholforbrug.

Lægeforeningen anbefaler, at regeringen indfører mindstepriser på alkohol, der er differentierede efter procentsatsen i alkoholen. Det vil mindske binge-drinking og reducere risikoen for alkoholforgiftning blandt børn og unge.

4. Alkohol ud af ungdomsuddannelser

Unge alkoholforbrug stiger kraftigt på ungdomsuddannelserne, og i dag er det mere end hver fjerde af de unge, som mener, at alkohol fylder *for* meget på skolen.²¹ I Danmark arrangerer ungdomsuddannelserne fester med alkohol for unge ned til 15-16 år, selvom alkohol nedsætter hukommelsen og indlæringsevnen og kan skade den unge hjerne, som er under udvikling frem til 20-års-alderen²².

Lægeforeningen mener ikke, at alkohol hører til på ungdomsuddannelser. Alkohol bør udfases helt over en periode på fx tre år. Det bør ske i et tæt samarbejde med elevrådene og forældrene og med fokus på at skabe nye alkoholfri måder at være sammen på, fx med afsæt i de positive erfaringer fra projektet "Fuld af liv"²³.

5. Luk ned for markedsføring af alkohol målrettet til børn og unge

Der er evidens for, at børn og unge, der udsættes for mange alkoholreklamer, begynder tidligere med at drikke end dem, der ikke gør – og at dem, der allerede er startet med at drikke, drikker mere²⁴. Ifølge markedsføringsloven er det ikke tilladt at markedsføre alkohol rettet mod børn og unge under 18 år. Alligevel finder alkoholmarkedsføring stadig sted på efterskoler og ungdomsuddannelser, hvor de lokale diskoteker via kampagner fx opfordrer eleverne til "at drikke sig i hegnet"²⁵.

Markedsføringsloven bør skærpes ved at gøre de frivillige retningslinjer, som Alkoholreklamenævnet administrer, til lov. Det bør bl.a. tydeliggøres, at reklamer for alkohol ikke hører hjemme ved sportsarrangementer og på uddannelser, hvor børn og unge under 18 år færdes, så de er bedre beskyttet mod alkoholmarkedsføring.

Samtidig er der behov for at forbedre håndhævelse af loven. År efter år konstaterer Alkoholreklamenævnet, at særligt lokale diskoteker fortsætter med at målrette markedsføring direkte mod børn og unge i strid med loven²⁶. Det bør undersøges, om enten Forbrugerombudsmanden eller Alkoholreklamenævnet kan få beføjelser til at udstede administrative bødeforlæg, så konsekvenserne af at bryde loven bliver mere mærkbare.

Noter

- ¹ Pisinger, V. et al. (2019), [UNG19 – Sundhed og Trivsel på Gymnasiale Uddannelser 2019](#). Statens Institut for Folkesundhed, Syddansk Universitet
- ² ESPAD Report 2019. Results from the European School Survey Project on Alcohol and other Drugs. European Monitoring Centre for Drugs and Drug Addiction: 2020
- ³ For eksempel har unge, der drikker mere end 27 genstande om ugen, 37% højere risiko for at være involveret i en ulykke i for hold til unge, der drikker 0 genstande om ugen. Kilde: Alkoholforbrug og forekomsten af ulykker og vold blandt unge. Statens Institut for Folkesundhed, SDU, 2020.
- ⁴ Unge og alkohol. Registeranalyse af alkoholrelaterede hospitalskontakter, dødsfald samt medicinsk- og offentligt finansieret alkoholbehandling blandt 15-24 årige for perioden 2014-2018. Sundhedsdatastyrelsen, 2020
- ⁵ Hviid, Holst, Becker, Tolstrup.: Alkoholrelaterede dødsfald blandt 15-25-årige, 2010-2019. Statens Institut for Folkesundhed, SDU: 2021
- ⁶ Pisinger, V. et al. (2019), [UNG19 – Sundhed og Trivsel på Gymnasiale Uddannelser 2019](#). Statens Institut for Folkesundhed, Syddansk Universitet
- ⁷ Tolstrup J, Demant J, Grønbæk M, Møller SP, Pedersen MU, Pisinger V. Unges alkoholkultur – et bidrag til debatten. København: Vidensråd for Forebyggelse, 2019: 1-124
- ⁸ Unges alkoholvaner i Danmark 2019. Kræftens Bekæmpelse & Trygfonden 2020
- ⁹ Pisinger, V. et al. (2019), [UNG19 – Sundhed og Trivsel på Gymnasiale Uddannelser 2019](#). Statens Institut for Folkesundhed, Syddansk Universitet
- ¹⁰ Tolstrup J, Demant J, Grønbæk M, Møller SP, Pedersen MU, Pisinger V. Unges alkoholkultur – et bidrag til debatten. København: Vidensråd for Forebyggelse, 2019: 1-124
- ¹¹ Unge og alkohol. Registeranalyse af alkoholrelaterede hospitalskontakter, dødsfald samt medicinsk- og offentligt finansieret alkoholbehandling blandt 15-24 årige for perioden 2014-2018. Sundhedsdatastyrelsen, 2020
- ¹² Tolstrup J, Demant J, Grønbæk M, Møller SP, Pedersen MU, Pisinger V. Unges alkoholkultur – et bidrag til debatten. København: Vidensråd for Forebyggelse, 2019. World Health Organization, 2012, European Action Plan to reduce the harmful use of alcohol 2012-202
- ¹³ Evaluering af forbuddet mod salg af alkohol til personer under 16 år Statens Institut for Folkesundhed. SIF, 2006.
- ¹⁴ 58 % af danskerne erklærer sig ”helt enige” i udsagnet ”Aldersgrænsen for at købe alle typer alkohol i butikker og barer skal være 18 år” iflg. Meningsmåling gennemført af YouGov for Kristeligt Dagblad i 2020. Kilde: https://www.kristeligt-dagblad.dk/danmark/tre-ud-af-fire-vil-forbyde-alkoholsalg-til-unge?fbclid=IwAR0d_pAg7bLAVnfYv8M9tkQwn6iCIHsX3eHb5eMMJT5EaRFZyq-l1SVIEco
- ¹⁵ Alkohol og Samfund har over en treårig periode gennemført kontrolløb med ’mystery shoppers’ med mere end 650 forsøg fordelt på tankstationer, kiosker og dagligvarebutikker. Kilde: Alkohol og Samfund, 2020. I Danmark må 16-årige købe alkohol med en alkoholprocent på 16,5 % i detailhandlen, mens man skal være 18 for at købe stærkere alkoholprodukter. På restauranter og barer skal man være 18 år for at købe alkohol.
- ¹⁶ Tolstrup J, Demant J, Grønbæk M, Møller SP, Pedersen MU, Pisinger V. Unges alkoholkultur – et bidrag til debatten. København: Vidensråd for Forebyggelse, 2019. World Health Organization, 2012, European Action Plan to reduce the harmful use of alcohol 2012-202
- ¹⁷ Fra 2001 – 2019 er almindelige forbrugsvarer steget med 31 %, jf. den almindelige pris- og lønudvikling. Alkoholiske drikkevarer er i samme periode kun steget med 18 %, mens prisen på spiritus er faldet med 24 %. Kilde: Statistikbanken.dk, tabel pris111.
- ¹⁸ World Health Organization, 2012, European Action Plan to reduce the harmful use of alcohol 2012-202
- ¹⁹ Evaluating the impact of minimum unit pricing (MUP) on sales-based alcohol consumption in Scotland: controlled interrupted time series analyses. Public Health Scotland 2020. Den skotske minimumspris på alkohol er 50 pence pr. genstand, hvilket svarer til cirka 4 kr.
- ²⁰ Tolstrup J, Demant J, Grønbæk M, Møller SP, Pedersen MU, Pisinger V. Unges alkoholkultur – et bidrag til debatten. København: Vidensråd for Forebyggelse, 2019

²¹ Unges alkoholvaner i Danmark 2019. Kræftens Bekæmpelse & Trygfonden 2020.

²² <https://www.sst.dk/da/viden/alkohol/fakta-om-alkohol/unges-alkoholforbrug>

²³ Pisinger, V. S. C. et al: Alkoholforebyggelse på gymnasier. Erfaringer med indsatsen ”Gymnasier fuld af liv”. Statens Institut for Folkesundhed, SDU, 2021

²⁴ Tolstrup J, Demant J, Grønbæk M, Møller SP, Pedersen MU, Pisinger V. Unges alkoholkultur – et bidrag til debatten.

²⁵ Jf. afgørelser refereret i pressemeddelelse fra Alkoholreklamenævnet <https://alkoholreklamenævnet.dk/wp-content/uploads/sites/2/2019/04/Pressemeddelelse.pdf>

²⁶ I 2019 handlede knap 70 % af klagerne i Alkoholreklamenævnet om markedsføring rettet mod børn og unge, og i 19 ud af 23 sager udtalte alkoholreklamenævnet kritik. En fjerdedel af sagerne var tilstrækkeligt grove til, at de blev oversendt til Forbrugerombudsmanden. Alkoholreklamenævnet: Årsrapport 2019.